

«Не спить, бо не знаєте вашої години», – латиною написано на дзвоні годинника львівської ратуші

Лариса МАРЧУК
(Львів)

48

Щодня, йдучи Львовом, чую, як б'є годинник на ратуші. Вкотре вдивляюся, як змінюється обличчя міста, і помічаю, що зникає те середовище, яке формує його архітектурно-історичну подобу. Від львів'ян брутално і грубо забирають той простір, котрий віками творили зодчі, дотримуючись законів гармонії в місті: враховували висоту будинків, напрямки вулиць, площ, оздоблювали фасади споруд, добирали вікна, двері, клямки на них, вистеляли мозаїчні підлоги в під'їздах, ставили розкішні ковани або різьблені дерев'яні брами. А також творили живі оазиси серед брукованих вулиць і самотніх кам'яниць – парки, сквери, бульвари...

250 доларів залишає один турист за день у Львові

Сьогодні від львів'ян позакривали прекрасні фасади історичних будинків у центральній частині міста. У партерах цих споруд розміщені різноманітні кав'ярні, піцерії, бари, ресторани, які повиносили свої столики на пішохідну зону – облаштували майданчики просто неба, прикрившись бутафорними карнизами, огорожами з розмаїтого будівельного матеріалу. І все це допустила місцева влада. Минулого року міська рада дала дозвіл на відкриття 380 літніх «харчевень-майданчиків», котрі не тільки створюють багато незручностей львів'янам, а й заважають огляду архітектурних спо-

руд у місті. Густота й різноманітність тентів, карнизів із тканини, брезенту, пластику вносять хаос у історико-архітектурний простір міста, створюючи його. Від цього і вулиці, і будинки втрачають гармонію комфорту й затишку. Бо перевагу надають зароблянню грошей. Кожен такий відкритий майданчик, кажуть фахівці, нелегально коштує кілька тисяч доларів (тобто це сума хабара для одержання дозволу). Крім того, у казну міської ради кожний підприємець офіційно сплачує за майданчик встановлений податок.

Апогеєм безладного вуличного розпродажу їжі стали різдвя-

ні свята, коли тимчасові прибудови, наче мухи, обліпили історичну частину міста, де текли ріки глінтвейну, пінистого пива, медовухи, а над усім цим клубилися дим і випари смажених ковбасок. Прадавнє місто через цей фестиваль вуличної їжі перетворилося на суцільну харчевню. Львів'яни в святкові дні не наважуються гуляти містом: тут головний споживач – турист, і саме на його потреби підприємці роблять ставку, бо один гість протягом дня в «харчевнях» Львова витрачає 250 доларів. А на свята туристів лише впродовж двох тижнів було в місті 300 тисяч.

Сейм, Станіслав Лем і паркінг у кілька поверхів

У Львові налічують 2,5 тисячі пам'яток архітектури. Кількість історичних споруд вражає. На кожному квадратному метрі розсипані зернятка історії – тільки йди і збирай, коли виникає така потреба. «Освічені громадяни – окраса Батьківщини», – сповіщає напис на фасаді Львівського університету, пам'ятки архітектури, яку 1877 року спорудили для депутатів галицького сейму і яка слугувала їм до 1920-го. Сьогодні неможливо сфотографувати цей унікальний архітектурний ансамбль у всій його

красі. Такого фото ніхто вже не зробить. Університет можна частково розгледіти і сфотографувати лише з боку парку. Невеликий простір від пам'ятника Іванові Франкові до вулиці, якою рухається транспорт, ще дає можливість милуватися центральною частиною будівлі університету. Ось цей простір і не дає спокою місцевій владі – вона вже не один рік виношує ідею його забудувати. Утім, лавочки, кущі, дерева, зелену траву обіцяють зберегти, адже це зона відпочинку. Подейкують, що у мерії

є кількामільйонний проект спорудження підземного паркінгу в кілька поверхів саме перед університетом, у зоні найстарішого в Україні парку XVI століття. Про нього залишили цікаві спогади чимало відомих львів'ян, серед них – Станіслав Лем. Він описав, як гуляв тут із батьком алеями і малим практикувався в латині, читаючи написи на фасаді університету.

Афішна тумба для віників двірника

Нині освічені громадяни активно намагаються завадити владі припускатися помилок. Патріарх реставрації архітектор Кость Присяжний, який усе життя присвятив збереженню пам'яток архітектури, тепер передає свій досвід і знання молоді. Він, як і всі його колеги з інституту «Укрпроектреставрація», стурбований невіглаством, що панує в споживацькому використанні історичного простору міста, де діє один принцип – «собі на потребу». Адже в творенні архітектурного середовища дрібниць немає. Кожен карниз, ліпнина на будинку наповнює простір міста своєю енергетикою. Навіть стара афішна тумба, яку раптом замінюють на нову пластикову, забирає від нас частинку історії.

– Афішні тумби з'явилися у Львові тоді, як їх винайшли в Пари-

жі й Берліні, – розповідає Кость Присяжний. – Вони нанесені на старих планах міста. У 1990-х роках ми зі студентами дослідили історію їхньої появи в місті й зробили навіть план розміщення афішних тумб у Львові.

Минулого року в Берліні відзначили 160-ту річницю афішної тумби, яку винайшов газетяр Ернст Літфас і на цьому розбагатів. Німці поставили йому пам'ятник у вигляді бронзової тумби. У нас, у Львові, завжди стояли афішні тумби. Пам'ятаю, на проспекті Свободи така колона була місцем, де складали свій робочий реманент двірники. І це теж має свою історичну традицію. Бо у Франції їх називають «тумбами Морріса» (фр. *colonne Morris*) на честь чоловіка, котрий перший установив їх у Парижі. Друкар Морріс одержав дозвіл міської влади на розміщення

цих тумб, щоб наклеювати на них афіші театральних вистав і концертів лише за умови, що всередині них зберігатимуть свої мітли та інший реманент двірники.

Сьогодні давні афішні колони прикрашають Єлисейські Поля та інші вулиці в центрі Парижа. Рішення мерії французької столиці знести 223 тумби Морріса парижани зустріли в штики, і під тиском громадськості мерія його скасувала. А от у Львові тумби такі знищили, однак між двома театрами – Львівською оперою та Музично-драматичним імені Марії Заньковецької – стоїть красива стара афішна тумба. За неї не один рік боролися і оббивав пороги чиновників львівський фотограф Сергій Смирнов. Тумбу знищили, але він добився від міської влади дозволу реставрувати її своїм коштом.

49

Ліхтарі, що пережили дві світові війни

Нині Сергій Смирнов окрилений новою ідеєю збереження ліхтарів на проспекті Свободи. Львівська влада вирішила пустити проспектом тролейбуси, як це було за радянських часів. Тож треба поставити нові сучасні електричні опори, а старі демонтувати. Цей факт обурило багатьох львів'ян, передусім фахівців, котрі знають ціну історії. Іван Радковець, відомий львівський краєзнавець, розповів, що таких стовпів у Європі практично не залишилося. Вони пережили дві світові війни. Їхнє зображення є на всіх архівних світликах Львова.

– Історія цих ліхтарів безпосередньо пов'язана з електричним освітленням міста, коли використовувалися не газорозрядні лампи, а вугільні стрижні для освітлення ву-

лиць. У конструкції цих стовпів усередині були лебідки, за допомогою яких опускали так звані лампочки, а два стрижні, що взаємодіють, давали освітлення. Під вечір встановлювалися ці вугільні стрижні, а за ніч вони згоряли, – розповів історик.

Демонтаж ліхтарів – це нищення історії. Будь-яке ковальство, що буде на сучасних стовпах, – лише копія, справжні стовпи нею не заміниш. Ці ліхтарі мають неповторне оздоблення, вони є окрасою проспекту Свободи. Під шаром фарб зберігся цікавий і гарний орнамент. Їх треба реставрувати, бо таких стовпів ніде, крім Львова, нема.

З цими фактами добре обізнана начальник управління охорони історичного середовища Львівської міськради Лілія Онищенко. Вона

прагне розрядити ситуацію і пояснює, що лише три метри стовпа є автентичними, а верхня частина вже давно перероблена.

– Проте ці три метри є неповторними. Вони зроблені з чавуну, і, на жаль, у багатьох місцях він потріскався й потребує реставрації. Тож ці стовпи ми збираємося реставрувати. А на той час встановлять тимчасові опори, – сказала Л. Онищенко.

Львівська громада, її активісти мають намір проконтролювати подальшу долю старовинних електричних опор.

Бізнесові багатоповерхівки вищі за храми

Храмів і церков у Львові багато, і всі вони прекрасні. Однак підприємці, які споруджують біля них свої бізнес-центри, прагнуть утвер-

дитися й показати всім, хто в місті господар. Найновіша 7-поверхова торговельна споруда постала біля Бернардинського комплексу і храму святого Андрія. Неподалік, на розі вулиць Франка і Шухевича, виростає скляна сучасна новобудова, котра в цьому кварталі є вищою від усіх інших споруд і дисонує з ними. Ледь втиснувся на щільно забудованій вулиці Фредра багатоповерховий готель. Від його зведення на стінах сусідніх будинків з'явилися тріщини, які замастили скріплюваль-

ними розчинами. Усі, хто прагне побудуватися у Львові, чомусь обирають тільки центральну частину міста. Фахівці з архітектури вважають, що у Львові за останні 20 років не зведено жодної вдалої сучасної споруди в історичній частині міста, котра не дисонансувала б, а гармоніювала з навколишнім простором.

Для студентів, які навчаються у Львівській політехніці, що має у своїй структурі Львівський університет архітектури, місто є чудовим мистецьким полігоном для творчого навчання та аналізу сучасного містобудування. І саме це вселяє надію, що майбутні архітектори, дизайнери цінуватимуть львівський європейський спадок минулого і трансформуватимуть його в нові проекти будівництва, де найважливішою буде гармонія комфорту для тих, хто мешкає в цьому місті.

